Ivo Gugić

ZAUSTAVLJENE MISLI

Ivo Gugić

ZAUSTAVLJENE MISLI

IVO GUGIĆ/XI

Kotor 1986.
Izdaje i odgovara: Ivo Gugić, biskup
Za izdavača: „Vrelo života" - Sarajevo 1986.
Tisak: „Plamen" Slavonski Brod

Ivo Gugić

ZAUSTAVLJENE MISLI

KOTOR

1986.

SADRŽAJ

Strana

Predgovor 5
I. DIO 9
Počelo prije početka 11
Veza s Iskonom 17
Dostojanstvo čovjeka 23
Jedinstvo u mnoštvu 29
II. DIO 33
Radost domovine 35
Svijest društvenosti 39
Zajednica građana 45
Narod njim samim 49
Slabost jake ruke 53
Bezobličnо ljudstvo 57

PREDGOVOR

Suvremeni čovjek kao da sve manje prožívljuje vlastiti život. Prilike i okolnosti ga sile da stalno nekamo žuri: čeka ga ovaj ili onaj posao, juri za imetkom, za položajem, za čašću...

Takav čovjek malo po malo gubi svoju osobnost, vlastito mišljenje i s vremenom stječe uvjerenje da drukčije ne može biti i da upravo tako vrši svoju životnu ulogu. Naprotiv, jedan od bitnih životnih zahtjeva sastoji se u tome da čovjek potpuno posjeduje sebe. Razumno biće želi osjetiti svoju vrijednost, pronaći u sebi svoj identitet jer će, upoznavši sebe, biti korisniji i bliži ljudima.

Misli iznesene na slijedećim stranicama djelići su razmišljanja o Bogu, čovjeku, društvu... Nastale su u stalnoj zaokupljenosti ovim temama, ali ovdje su izražene kao tek dotaknuta pitanja. Razmišljanja su nekada naglo prekinuta, mnogo puta sažeta, ponekad tek naznačena. Zabilježena su onako kako su toga časa zatečena. Otuda im zajednički naslov **Zaustavljene misli**. *Ponuđene su čitatelju da se i on zaustavi gdje želi.*

Svrha je ovih redaka da svakoga tko ih čita otvorena srca prisjete istine koja će mu osvijetliti stazu dobrote i čovjekoljublja. Razmišljanjem i ispravnim djelovanjem najbolje potvrđujemo sebe i svoje postojanje.

I.G.

I. DIO

Mudrost odgaja sinove svoje, i brine se za one koji je traže. Tko ljubi nju, ljubi život, i koji je rano traže, ispunit će se srećom. Tko je posjeduje, baštinit će čast, i kamo god krene, Gospod ga blagoslivlja.

— *Knj. Sirahova 4, 11-13*

POČELO PRIJE POČETKA

*Bog je apsolutan, sve je drugo relativno. Jedino on postoji, sve drugo supostoji.

*Kad bi Bog bio duša svijeta u panteističkom smislu, materija bi disala Božjim duhom, a to je besmisao.

*Za neke je filozofe božanstvo odraz čovejkova bića: čovjek projicira sebe izvan sebe i tako stvara božanstvo. Takvo se shvaćanje svodi na ruganje i s Bogom i s čovjekom.

*U Boga je tolika dobrota, da je čovjeka podigao do sebe. U čovjeka je tolika sljepoća, da sebe s tolikog dostojanstva baca u glib.

*Bog kao apsolutno biće ima pravo od čovjeka tražiti potpuno predanje. Čovjek, koji mu ga uskraćuje, nije nikako uspostavio svoj odnos s njime.

*Božje je Srce tako veliko, da u njemu može stati cijeli svijet. Da bi Bog mogao stati u naše srce, potrebit je naš pristanak.

*Služenje Bogu samo po sebi je nagrada za čovjeka.

*Kršćanstvo predstavlja Boga raspeta na križu. Raspeta je ljubav prva i posljednja riječ svake plemenitosti.

*Mnogi tragaju za Bogom, a nikako ga ne nalaze. Znači da njihova duhovnost ne kuca pravilnim ritmom.

*Naše su spoznaje Boga toliko jadne, toliko nezgrapne, toliko različite, pa i oprečene. Ali naša uska shvaćanja ne umanjuju Božje savršenstvo.

*Bog prebiva u visinama i do njih želi uzdignuti čovjeka. Čovjek, ugrezao u tvarnost nije ih kadar dohvatiti pa ih nerazumno prezire.

*Život je bez Boga pustoš. Život koji mu se protivi svršava u tragičnom promašaju.

*Bog sve ispunja, čovjeka i svijet. Ne u panteističkom apsurdu, kao da su čovjek i svijet dijelak nedjeljivog Savršenstva, nego jer je apsolutno biće posvuda i ne može biti ničim ograničeno.

*Kad se Bog utjelovio u Kristu, Krist je spravom smio izjaviti: Tko je vidio mene, vidio je i Oca (Iv 14,9).

*Pravda i ljubav u našoj ograničenoj misli i u našem nesavršenom djelu prečesto dolaze u sukob. U Boga one su jedno.

*Vječna nas Istina uvijek oslobađa: u ovome životu od neobuzdane strasti, u drugome od nesavršenosti ovozemnog poretka.

*Vječna nas Ljubav oplemenjuje: ovdje nam pročišćuje osjećaj, a onamo će nas učiniti dostojnima sebe.

*U početku stvaranja Duh je Božji unio sklad u svemirske prostore. I u čovjekovu duhovnost on unosi red, samo ako čovjek svoj unutrašnji kaos svojevoljno ne podržava.

*Bog je život i svjetlo. I za tvarni svijet, a pogotovu za duhovni.

*Kad tama počne ulaziti u čovjekovu mišao, nastoji posve istisnuti Boga. Do čovjeka je i do njegove duhovne snage kako će se konačno opredijeliti.

*Bog pruža svakomu čovjeku svjetlo i ljubav. U njegovu uzvišenom postupku ne postoji društveno razlikovanje. Savršen otac jednako voli svu svoju djecu.

*Kad je Vječna Riječ jednom zašla u ljudske odnose kao božansko svjedočenje istine i ljubavi, zatvarati oči pred time vrlo je opasno i za vremenitu i za vječnu sreću.

*Samo se iskrenim srcem čovjek može približiti Bogu. Zato je Krist istakao Natanaela kao pravog Izraelićanina, u kome nema prevare.

*S Bogom nema trgovačkih pogađanja. Krist je iz hrama izbacio i trgovce i trgovinu i novac. Slika je mnogoslojna. Ni u jednom vremenu nije gubila značenje.

*Bog je svemoćan liječnik i duša i tjelesa, jer mu čovjek pripada čitavim bićem.

*Bog djeluje neprekidno u stvorenome svijetu. I održava ga i oživljava. Inače bi svijet svršio u bezdanu.

*Svjedočanstvo čovjekovo Bogu nije potrebno. No, čovjeku je neophodno potrebno svjedočanstvo Njegove ljubavi.

*Za neke su pogreške ljudi neumoljivi. Bog oprašta sve; zadovoljštinu traži u iskrenom kajanju.

*Bog je počelo svega. Tko se sudari s počelom, promaši svrhu.

*Bog je ljubitelj mira. U tolikoj mjeri, da se ne može smatrati njegovim sljedbenikom tko ne ljubi i ne podržava mir.

*Bog hoće da ostane u nama. Ne u panteističkom smislu, da se u nj utopimo i nestanemo, nego da postanemo i ostanemo suvlasnici njegove naravi, da se uzdignemo do nadnaravna savršenstva.

*Nije čudo da svijet ne trpi Božje sljedbenike, ako Boga ne priznaje.

*Bez spoznaje i bez priznanja Boga nema života, jer je Bog vječni život.

*Bog traži od čovjeka zajedništvo s njime i jedinstvo sa svim ljudima.

*Čovjek se Boga odriče katkad iz straha, katkad iz podlosti. Petar nije rijedak među ljudima, ali Juda je uvijek oduran.

*Božji triumfi nisu bučni. Božja je pobjeda najvidljivija obično onda, kad čovjek sam sebe upropasti.

*Križ i čavli ne mogu oslabiti, a kamoli onemogućiti Božje vladalačko pravo. Čudnim paradoksom oni ga ističu.

*Kroz cijelu povijest čovječanstva Cezar se redovito suprotstavljao Bogu; uvijek na svoju štetu.

*Ljudsko suprotstavljanje može samo pospješiti Božje pobjede.

*Očeva je Riječ oduvijek imala nacrt da se u vremenu sa zemlje vrati u Očevo krilo zaodjevena čovječjim ruhom, iza kako oplodi čovjeka svojom Mudrošću. Riječ je Mudrost.

*Vječna je Riječ u početku vremena svoj život razlila u sve stvoreno. Utjelovljenjem je privukla čovjeka k sebi, da od njezine Mudrosti i Ljubavi živi.

*Slobodarstvo rado proglasuje Boga mrtvim, ali čim zađe u krizu počne tražiti „Nepoznatog Boga".

VEZA S ISKONOM

*Vjera je neshvatljiva samo onima, koji je nisu nikad ozbiljno proučavali ili doživljavali.

*Temelj vjere, objavljena istina, u nekoliko slučajeva upravo nepróbojna. Pa ipak, vjera daje jasan uvid u život. To je, možda, njezino najveće čudo.

*Nikakva znanost, pa vinula se i do spoznaje božanstva, ne približava Boga čovjeku tako kao vjera. Ona ga pače dovodi u neposredan dodir s njime.

*Filozofijska naklapanja o čovjeku kao dijelku božanstva ili o božanstvu kao odrazu čovjeka nijesu drugo nego plodovi mašte, izrasli iz oholog egoizma.

*Vjera se odnosi u prvom redu na ono što se osjetilima ne dohvaća i na nadu u budući život. Zato lako promaši tko god je procjenjuje mjerilima tvarnog poretka.

*Tko izučavajući vjeru ne prihvaća stvarnost metafizičkog svijeta, neće nikada shvatiti njezin smisao.

*Ne moraju religiozni narodi ujedno biti i tehnički napredni. No, imaju prednost koju ima duh pred materijom.

*Zahtjev da vjera sadrži samo istine dohvatne razumu, suzuje vjeru u granice nesavršenog prirodnog spoznavanja.

*Kršćanstvo rado primaju, koji su jednostavna i čista duha.

*Tko je odviše opterećen tijelom, ne shvaća ni uzvišenost ni ugodnost duhovnih vrijednosti.

*Bijeg od Istine odava zlu savjest; zato na svjetlo ne izlazi onaj koga mori grizodušje.

*Krist je izvor vječnog života. Tko se te vode napije, ide kroz život kao legendarni vitez koji svladava sve poteškoće.

*U oluji života našu ladicu vodi Božja ruka. Uvjerenje u tu istinu neopisivo olakšava poteškoće ovozemnog puta.

*Nema vječnoga života bez vjere i bez ljubavi.

*Sotona je otac i uosobljenje laži. Tko mu robuje, ne može osjetiti blagodat slobode, koju donosi istina.

*Čovjek pogođen tjelesnom sljepoćom znade često spoznati vječnu istinu. Ljudi, koji imaju izoštren vid i za najmanje pokrete u prirodnom poretku, katkada ne mogu uočiti snagu koja ih pokreće.

*Tko je ovdje dionik Božjega života, tjelesna ga smrt samo prebacuje u Božje krilo.

*Uzaludna je i besmislena borba proti Vječnome Životu. Tko je vodi, igra se na rubu ponora.

*Kada je Vječna Ljubav bila razapeta, ljudi su je počeli spoznavati.

*Ako čovjek ne obrati pažnju na svjetlo kad mu se ukaže, lako da ga više nikad ne uoči.

*Sinovi svjetla ljube više tihu dobrotu nego buku zemaljskih pobjeda; djecu tame zanosi više ime nestalna čovjeka nego slava vječnoga Boga.

*Svjetlo nas Božje istine ne obasjava samo zato da se oslobodimo tame, nego i da u tamu više nikad ne upadnemo.

*I kad ne bi postojao Božji sud, Istina bi sama osudila svakoga tko ju je odbacio, zato jer ju je prezreo.

*Tko mimo kršćanstva traži jače svjetlo, neće ga naći, jer nikakva zemaljska vrijednost ne može zamijeniti božansku riječ Evanđelja.

*Tko je od Boga rođen, Božju baštinu nosi u sebi. S tim se blagom ne može usporediti ništa što pruža svijet.

*Tko nije nikad osjetio ljubav, može imati samo nejasan pojam o Bogu.

*Ako se ljubimo, Bog je među nama.

*Nevjera obično proistječe iz strasti, kadikad iz neznanja; nikad iz učenosti.

*Bezboštvo ne usrećuje ni pojedince ni narode.

*Bezboštvo je sljeparenje jer neodoljivoj težnji čovjekove nutrine za božanstvom pokušava udovoljiti tako, što na razinu božanstva uzdiže čovjeka, usprkos njegovim nedostacima i bezbrojnim slabostima.

*Moral bez vjere nema čvrsta temelja. Tko barem donekle pozna čovjeka, složit će se s time.

*Ima zla i u onih koji vjeruju, ali to ne slabi ni pojavu vjere ni njezino značenje za život. Zlo u vjernika ne proizlazi iz vjerovanja, nego iz svjesna ili nesvjesna gaženja vjerskih načela. pa tako i zlo u vjernika dokazuje da vjera sama po sebi vodi samo dobru.

*Nitko nikad nije mogao dokazati da je vjera znak slabije umne nadarenosti, a nevjera znak naprednosti.

*Nelogično je u borbi protiv vjerovanja miješati vjeru sa sujeverjem, jer ga i vjera pobija.

*Čudesa (ona prava, a ne čarobnjačke varke) uvjerljiv su dokaz Božje istinitosti. Tko ih ne priznaje, neće doći do vjere; tko ih prihvaća, koraknuo je do nje.

*Subjektivističko poimanje svijeta i života, koje se po svojoj sadržini uvijek kreće u okviru prirodnog poretka, ne može biti podloga za vjerovanje. Ta razina ne pruža mogućnost dalekog gledanja.

*Život gubi na vrijednosti ako čovjek odbacuje misao na prekogrobni život, i svrhu svoga postojanja svodi na hrvanje s poteškoćama svakidašnje stvarnosti ili na iskorišćavanje časovitih ugodnosti.

*Besmrtna duša! To je srž i conditio sine qua non čovjekova dostojanstva. Nadnaravni poredak, u koji kršćanstvo čovjeka prenosi, temelji se na besmrtnosti duše.

*Viši cilj, na koji vjera upućuje čovjeka, ostao bi nedostižan, kad bi se čovjek svodio samo na vidljivu tvarnost.

*Kad ne bi bilo vjere, bilo bi neusporedivo više zla. Nikakve prijetnje ni kazne ne bi mogle obuzdati grubu sebičnost.

*Ništa ne može tako učinkovito spriječiti zlo kao nadnaravni motivi, na koje se priziva vjera.

*Nije se moglo nikad ustanoviti da je vjera nanijela štetu čovjeku. Istina, vjera traži žrtvu. Ali je osobna samozataja jedan od značajnih uvjeta i za svakovrsni napredak.

*U prirodi je čovjeka da u opasnostima diže oči i srce k nebu. Kad bi vjera samo tu ulogu vršila, da u danima najtežih kušnja tješi i krijepi dušu, njezina bi vrijednost već time bila nenadoknadiva.

*Vjera se nikada ne protivi napretku. Ali ona traži da svako novo dostignuće ima dimenziju duhovnosti.

*Napuštenu čovjeku vjera blaži osamu i nadoknađuje gubitak labavih ljudskih naklonosti.

*Usprkos prirodne odbojnosti prema smrti, očekivanje vječnosti unosi u naše doživljaje smirenje i nadu. Zato su bezrazložne izjave, da vjera sputava naše djelovanje.

*Duhovni život, običnom smrtniku često neshvatljiv, ne čini čovjeka nestvarnim. To svjedoče postupci velikih mistika, koji su duboko suosjećali s ljudima i proživljavali zbilju svagdanjeg života.

*Tko kroz pustoš života luta bez putokaza vjere, teško će pogoditi pravi put.

*Nema vjere, gdje je zloće.

*Vjerski se statističari bave brojkama o pripadnicima konfesija. Pri tome ne pitaju kakav je vjerski život članova. A ipak, vjerska pripadnost ima svoj smisao samo u iskustvenom vjerskom životu.

*Mučeništvo za vjeru žrtva je od koje se ne očekuje neposredan vidljiv posljedak.

* Samo proživljena vjera može dovesti do savršenstva duhovnu stranu čovjekova bića i uspješno nadvladati slabosti tjelesnosti.

* Ako je ljudski rod jednom izgubio duhovnu ravnotežu, nije ostao bez mogućnosti da je opet uspostavi.

* Iskonsko opterećenje što ga je uzrokovao grijeh nije skrhalo čovjeka. Rasterećenje se nalazi u vjeri i nadi.

* Bog uspostavlja ravnovjesje u našem raskinutom biću. U vjeri čovjek najlakše nalazi smirenje.

DOSTOJANSTVO ČOVJEKA

*Uvjerenje o sinovstvu Božjem održava čovjeka u njegovu dostojanstvu više nego svijest o bilo kojoj drugoj vrijednosti.

* Naturalističko gledanje na čovjeka obično se zaodijeva prividnom znanstvenošću. Pritajena ili prikrivena zabluda još je veća opasnost i nesreća.

*Kad povijest ne bi ništa drugo iznosila nego čovjekov neprekidni uspon i pad, mogla bi se već samo zato smatrati učiteljicom života.

*Čovjek je splet suprotnosti. Borilište je na kome se sukobljuju anđeo i demon. Na razbojištu se najvidljivije zapažaju tragovi i pobjede i poraza.

*Kad ne bi u čovjeka bilo razumne, besmrtne i slobodne duše, trebalo bi je pretpostaviti, jer inače sve njegovo djelovanje ostaje velika zagonetka.

*Samo duh daje život; tijelo pomaže i koristi onome tko se njegovom uslugom znade razborito poslužiti.

* Ljudska su raspoloženja prema istini i ljubavi različita. Jedni žive od njih i na njihovim se izvorima krijepe. Druge samoživost od njih udaljuje.

*Čovjek, koji u svome djelovanju i u svojim nakanama vidi samo sebe, opterećen je manom teške sebičnosti.

* Ako čovjek sustavno izbjegava istinu, ona će mu se na kraju ukloniti.

*Nesreća je za čovjeka kad živi u tami, a utvara se da vidi svjetlo.

*Kad čovjek vjeruje samo u čovjeka i u njemu gleda uzor, njegov je umni domet vrlo ograničen.

*Zao čovjek rado ističe čovječnost u isto vrijeme dok je sustavno gazi.

*Nije lako upoznati čovjeka. Sadržaj mu je nekad neuhvatljiv kao morska pučina a nekad neprohodan kao prašuma.

* Licemjerstvo je gore od mnogih moralnih nastranosti, jer čovjekovu dušu neobično unakazuje.

*Moralna stega ne prikraćuje čovjeku slobodu. Istina i dobro nas oslobađaju.

*Zagovarajući slobodu čovjek često dopušta svome djelovanju potpunu raspojasanost.

*Kad bi se ljudi istinski ljubili, život bi bila radost.

*Ljubav je čudesna moć i brda prenosi. Mržnja raskapa život do temelja.

*Zajednički probici mogu sjediniti ljude. Ali, bez iskrene ljubavi zajednica se ne može održati.

*Sloboda je zlo ako je zagovaraju zli a ne dobri, sebični a ne velikodušni.

*Sve su filozofijske škole od najdavnijih do najnovijih dodirnule izravno ili neizravno problem čovjeka i raspravljale o njegovoj prirodi, svrsi i o njegovim težnjama. Kad god je ispuštena iz vida duša, čovjekovo je dostojanstvo obezvrijeđeno.

* Isticanje slobodne čovjekove osobnosti ima samo onda pravo značenje, ako se prisloni uz religioznu misao. Iskustvo pokazuje da se sloboda odrodi ako je ne brane etička načela.

*Protivnici kršćanstva ne mogu se svrstati u pobornike čovjekova dostojanstva i čuvare ljudskih vrijednosti, jer te vrijednosti jednostavno ne poznaju.

* Filozofijska su mišljenja nerijetko iznakazila čovjeka i potkopala mu položaj u sustavu vrijednosti.

*Čovjek je po svome sastavu mali svijet. Mikrokozam ima očitu prednost pred makrokozmom. To zvuči nevjerojatno. Ali mnoge tvrdnje o čovjeku izgledaju paradoksne.

*Da se u čovjeku duh ne bori s materijom, sva bi povijest svijeta imala drugi izgled i drugi tijek. Da je u njega samo duh, bio bi i njegov razvitak, kao i njegovo djelo, čisto spiritualiziran. Da je u njega samo tijelo, ne bi u njegovu razvitku bilo ni traga duha. Ovakav kakav je, u stanju je da svojoj misli dade vidljiv oblik.

* Čovjek svoju misao povjerava u prvome redu znanosti. Umjetnosti je namijenio profinjeno očitovanje svoga osjećaja. Jedno i drugo pripada ljudskoj kulturi.

*Ljudi obično daju prednost onima, u kojih razum prevladava nad osjećajem. Očito imaju pravo.

*Često se zavaravamo uvjerenjem da je naš sud alfa i omega. Događaji najednom sve preokrenu i uvjere nas da je to bila kobna zabluda.

*Da u čovjeka nema duše, besmrtnog životnog počela, nijednome se čovjeku ne bi mogao očuvati spomen u naraštajima što nadolaze.

*Divimo se mislima izrečenim o čovjeku. No, kad bismo iscrpli sve što je ispisano o njemu do naših dana, uvjerili bismo se da smo tek na početku poznavanja duše.

*U nekim je časovima, raspoloženjima i reagiranjima čovjek tolika zagonetka, da je sva ljudska mudrost ne može odgonetnuti.

*Homo homini lupus. Kad bi to bilo svagdje i uvijek, čovjek bi bio najbjednije biće na zemlji.

*Povući se u osamu svoga duha nije dokaz nesređenosti. Dapače, često je dokaz umne nadmoći kojom nije svatko nadaren.

*Kad ne bi bilo duše u čovjeka, panteisti ne bi mogli raspravljati o duši svijeta. Kad o njoj govore, znači da nesvjesno cijene dušu u sebi.

*Snobizam je (lat. sine nobilitate) kad se netko nastoji pokazati onakvim kakav nije. Takvo vladanje izaziva podsmjeh, kadikad i žaljenje, iako obično ne donosi štetu.

*Život je preozbiljan, koji put i krut. Samo ga površni neozbiljno shvaćaju.

*Velika sfinga u Gizehu simbol je zamišljenosti nad tajnom života. Drevnim je Egipćanima njihova religiozna filozofija tumačila tajnu prekobrojnog svijeta, pa im život nije predstavljao krivulju, nego ravni pravac koji svršava u vječnosti. Mnogi pobornici suvremenih filozofijskih struja bulje u život, a da mu tajne nikad ne dosegnu.

*Oslobođenje žene zahtjev je prirode i pravde. Ali ako skrene u krajnost, dovodi u pitanje ženino dostojanstvo.

*Jedna nevaljala žena razgradi, što tisuću vrsnih sagradi.

*Kad kršćanstvo traži da se oblikuje nov čovjek, ne dira u čovjekovu prirodu. Kršćanstvo svojim sredstvima moralno preporađa čovjeka i u njemu uspostavlja etičku ravnotežu na podlozi narávi onakve kakva jest.

*Čovjek je sinteza čitavog stvaranja; duh je i tvar. Narušavanje tog sklada osvećuje se kao svako nasilje nad prirodom.

*Otkupiteljskim zahvatom čovjek je stekao prijateljstvo Božje. To se nije zbilo ni s jednim drugim stvorenjem.

*Teško je dobiti čovjekovu privolu i za plemenitu osnovu. Potrebno je najprije svladati mu sebičnost.

*Tko hoće da pridobije čovjeka za nešto veliko i plemenito, treba da i sam bude i velik i plemenit.

*Želimo li pokazati svojoj braći kako zvijezde sjaju, treba da nas prije obasjaju.

*Sretan je onaj koji slijedi svjetlo i radi svjetla žrtvuje sebe. Još je sretniji ako mu je vlastita žrtva svjetlost.

*Čovjek se postaje odgojem, a značajan čovjek samoodgojem.

*Nisu veliki samo oni, koji ubiru lovore u životu, velikani su i oni koji su poniženi i velikodušno podnose nepravdu.

*Osjećaj dužnosti traži se od svakoga na kojem god položaju on bio; no, to je tek uvod u pošten život.

*Za mnogošto ima isprike, ali nitko se ne može ispričati zato što nije dobar.

*Opasno je kad učen čovjek ima pokvareno srce. Nesreća je u tome što takav upropaštava druge.

*Tehnika znači napredak, ako čovjeku uspije da njezina dostignuća stavi u službu dobra.

*Uzročnik mnogih zala u čovjeku jest želja za uživanjem. Ona je donosila nesreću pojedincima i narodima. Veliki su je duhovi nastojali obuzdati i svesti u razumne granice.

*Materijalizacija uljudbe prijeti opasnošću kulturi i dostojanstvu čovjeka.

*Oprati noge, a ne oprati savjest, isto je što i navući košulju čistu izvana, a zaprljanu iznutra.

*Stara je riječ, da je povijest učiteljica života. Samo za one, koji su željni poduke.

*Tko ostvaruje ideale, živi za čovječanstvo, a tko umire za ideale, živi za vjekove.

JEDINSTVO U MNOŠTVU

*Ljudsko društvo kao produhovljen organizam ima u sebi snagu života, jer duh oživljava, i sposobno je za velika djela.

*Ako se čovječanstvo shvaća kao neorganiziran skup pojedinaca, ono neće biti sposobno ni za kakvo ozbiljnije djelo, a ljudska zajednica bit će zamišljen pojam bez stvarne snage.

*Povijesna slika čovjeka ne opravdava ni skrajan optimizam ni skrajan pesimizam. Zlatna je sredina. Čovječanstvo se uvijek upinjalo k visinama i opet je padalo.

*Čovječanstvo je nerazjašnjivo, kao i čovjek. U trajnom je sukobu između dobra i zla. Prevagnu li mračne sile, pretvara se u nositelja rušilačkih snaga. Ako je nošeno dobrotom, postaje izvršitelj veličanstvenih zamisli Vječnog Uma.

*Ideja jedinstva nije u sukobu s težnjama i interesima čovječanstva.

*U savjesti svijeta uvijek je bilo osjećaja zajedništva čovjeka s čovjekom i naroda s narodom kao protuteza idejnom i društvenom razdoru koji guši mir i sreću ljudske zajednice.

*Otežavanje ispoljavanja duhovnih vrijednosti u čovječanstvu proistječe iz tehnicističkih shvaćanja živoaa. Potrebno je stvorene pregrade među narodima ukloniti i čovječanstvo povezati jedinstvom. Inače postoji opasnost da svijet izgubi dušu.

*U krizi je savjest svijeta, jer je zahirila savjest pojedinaca. No, pojave u međunarodnim odnosima svjedoče da ona nije mrtva, da se budi i svima nameće kao dužnost.

* Bellum omnium contra omnes, isticali su neki filozofi, zavedeni činjenicom, da je prirodni poredak zasnovan na krutoj borbi. Pritom su zaboravili da ljudskim činima upravlja razum i da bi načelo borbe, primijenjeno na ljudske odnose, zatrlo ljudsku zajednicu. Podržavatelji misli o iskonskom sukobu u ljudskoj zajednici neprijatelji su čovječanstva.

*Bellum omnium contra omnes" zamijenimo s „amor omnium erga omnes".

* Narodnost se nema utopiti u ideji čovječanstva. Ali ne smije ometati, još manje spriječiti ljudsko duhovno jedinstvo.

*Jedinstvo ljudske zajednice iziskuje duhovnu vezu bez razlikovanja po boji kože, podneblju, temperamentu, kulturnom, društvenom i političkom razvitku. Ako se govori o narodnoj duši, zašto se ne bi oblikovala duša čovječanstva?

*Kršćanska je misao odbacila svaku diskriminaciju osim one između dobra i zla. Pritom se nije zadovoljila samo prirodnim motivima, nego je čovjeka i čovječanstvo prenijela u nadnaravno područje: Bog Otac sviju, Krist Otkupitelj sviju; Stvaralačka Ljubav za sve i Raspeta Ljubav za sve.

*U poganskih filozofa ima značajnih misli o ljudskoj zajednici usprkos uzakonjenog robovanja, na koje je bio osuđen velik dio društva. Naše vrijeme obiluje nastojanjima da se uklone mnoge društvene nesređenosti. Ti se napori moraju temeljiti na duhovnim vrijednostima. Inače se ni suvremeno čovječanstvo neće moći osloboditi nečovječnih prohtjeva da svoje roblje pobaca u ribnjak.

*Je li na pomolu era opće čovječnosti? Njezini obrisi još nisu jasni. Ali prijedlozi i pokušaji da se ostvari, dokazuju da osnova sazrijeva. Hoćemo li uspjeti spriječiti uništavajuće prijetnje nekog besmislenog rata? Nadamo se. Kršćani ne prestaju moliti da savjest čovječanstva bude uvijek budna.

* Čovještvo je etička osnova i duhovni temelj čovječanstva. Bez čovještva čovječanstvo ne može postojati. U časovima velikih lomova jedan se dio čovječanstva, barem u postupcima, odriče čovještva. Kada bi to bila opća pojava, propast bi bila neizbježna.

*U svim se epohama javljala „humanitas" i postavljala obaveze savjesti čovječanstva. Nažalost, njezini su plemeniti zahtjevi često bili obečašćeni.

* Čovječanstvo se mnogo puta poigralo svojim dostojanstvom. Ako čovječnost u naše doba apelira na svačiju savjest, to je radi toga što je najgrublje nastradala u naše dane i u našem naraštaju traži mogućnost oporavka.

*Dostojanstvo čovječanstva izvire iz pojedinčeva osobnog dostojanstva i na njemu počiva.

* Svi pripadnici ljudskoga roda, bez obzira na kakvoj su kulturnoj razini, imaju jednaka prava. Ona proistječu iz zajedničke im prirode.

*Božji hod kroz čovječanstvo ne može zaustaviti nikakva sila. Vjekovi su stepenice za njegov prohod.

*Čovječanstvo traži ognjen stup da ga vodi u obećanu zemlju. Pôštovanje zaslužuje onaj tko svojim životom doprinosi da se oganj sve jače razgara.

*Dobro se ne može zasjeniti zato što ga ljudi ne priznavaju.

*Velika djela izviru iz nesebičnosti.

II. DIO

Tko je sam sa sobom nesložan, kako će s drugima održavati čvrstu slogu? A sa sobom ćeš živjeti u miru kad buntovno tijelo podvrgneš vlasti dobra i poriv požude natjeraš da se pokori razumu. A kad to učiniš, tada ćeš tek i unutra u sebi uživati duševno spokojstvo i nitko ti izvana neće biti težak jer ni na koga nećeš biti ljut da bi ga vrijedao ili mu želio kakvo zlo.

Marko Marulić,
Evand. II, pog. V.

RADOST DOMOVINE

*Domovina nije božanstvo niti ga može zamijeniti, iako je pjesnička metafora tako naziva. Ali, uz Boga i roditelje, čovjeku je toliko prirođena domovinska ljubav, da se iz srca ne može istrgnuti.

*U ime domovine izvedeni su velebni pothvati, ali i nečuveni zločini..

* Osim iz vjerskog uvjerenja nisu nigdje prinesene tolike žrtve kao na oltaru domovine.

* Mnogi oblici licemjerja i duboke podlosti sklonili su se pod koprenu domovinske ljubavi.

*Progoni i nasilja često se zaštićuju frazom rodoljublja.

* Ako mučeništvo za dobro domovine ne izazove zahvalno sjećanje, narod je opasno bolestan.

* Svaka narodna zajednica, bez obzira na kakvom se sustavu zasniva, znade cijeniti žrtve za dobro domovine.

*Panteoni su samo mali dio narodne zahvalnosti. Mnoge velike zasluge nikada nitko ne spominje.

*Ako se preveć naglasuje red, a premalo sloboda, narod će postati trom; ako prevlada sloboda na račun reda, narod će se raspojasati.

*Zadnja riječ u domovinskim trzavicama nije ni oružje ni tamnica. Ključ za rješavanje najoštrijih sukoba zove se razumnost i ljubav.

*Ako čovjek, daleko od domovine, gine za njom, znači da je plemenitost podloga njegove duhovne izgradnje. Ako li je ravnodušan prema njoj, znači da je ili bezosjećajan ili razočaran.

*Ima naroda, koji su zarana izgubili nezavisnost ili je nisu nikad ni imali. Njihova je domovinska ljubav iskušana u ognju patnja. Čovječanstvo je mora dvostruko cijeniti.

*Leonide postoje u svakom narodu. Zato će ih se naraštaji sjećati s zahvalnim poštovanjem.

*Kameni su spomenici rječit dokaz zahvalna sjećanja. Ali je najtrajniji spomenik onaj koji je podignut u srcu naroda.

*Kad je pjesnik Byron (1788 - 1824) razočaran napustio Englesku, našao je novu domovinu u probuđenoj Grčkoj. Grci su mu srce zadržali, da počiva u crkvi u Misolungi-ju, a tijelo mu je preneseno u Englesku. Kad čovjek visoka osjećanja izgubi svoju domovinu, traži drugu. Kako je uzvišen čin kad tuđa domovina tuđincu rodoljubu sačuva srce! Bez srca nema domovine.

*Domovina je tlo na kome si nikao, jezik koji si majčinim mlijekom usisao, zajednička svijest i zajednički osjećaj kojima si s okolinom srastao. Ljudi bez domovine nisu potpuni ljudi. Nedostaje im mnogo ljudskoga.

*Ubi bene, ibi patria. Pogubni utilitarizam guši svaki domovinski osjećaj.

*Riječ „patria" dolazi od „pater" (otac). Nema domovine bez veze sa precima i bez oslona na prošlost. Gdje se ta veza održava, domovinsko je stablo pustilo korijenje u duboke slojeve zemlje i oluja ga neće oboriti.

*Stablo domovine siše sokove iz prošlosti i sadašnjosti. Život mu održavaju jednako minula kao i živa pokoljenja.

*Narodne katastrofe rodoljubi ne smatraju propašću domovine. Ona je i dalje nošena u suzama izmučene ljubavi i na krilima čvrste nade.

*Domovina i malih i velikih naroda ima istu vrijednost. Samo je domovinska ljubav malih redovito obogaćena mučeništvom.

*Rodoljublje je Djevice Orleanske bilo oduhovljeno čvrstom i dubokom vjerom. Ništa tako ne posvećuje rodoljubni osjećaj kao žrtva koja se temelji na religioznom osjećaju.

*I veliki su narodi podnosili žrtve. Njihov napor da očuvaju narodno jedinstvo pobudan je, ako nije zaražen osvetom i željom da vladaju nad drugima.

*Domovina se ne čuva frazama, nego svješću i žrtvom.

*Zdravo se rodoljublje ne hrani utilitarizmom, nego požrtvovnom ljubavi.

*Kult domovine ne može zamijeniti religiju. Ako se odbaci Bog, postoji opasnost da se i zločini počine u ime domovine.

*Nikakvo nečasno djelo nije dopušteno za spas domovine.

*Najsigurnije će se jamstvo za održanje domovine postići onda, kad se cijelo čovječanstvo tako poveže, da će se moći smatrati velikom zajedničkom domovinom.

*Rodoljublje nije ničija svojina. I najniži imaju pravo na nj kao i najviši. Dapače, mali narodi rodoljubljem nikad ne prikrivaju uske probitke ni podle spletke.

*Domovina je kao i umjetnost: nekome ideal, nekome trgovačka roba.

*Divni su pjesnički i glazbeni umotvori u počast domovini; još veličanstvenije su žrtve za dobro domovine.

*Kad se domovina nađe u opasnosti, pa svi ljudi dobre volje pruže jedni drugima ruke da je zajedničkim snagama izbave od propasti, svako ometanje narodne sloge težak je zločin pred poviješću.

*Lijepa i zanosna riječ može doprinijeti da se potkrijepi rodoljubni osjećaj; ali privrženost domovini iskazuje se djelom.

*Domovinska je ljubav neuništiva. Osjećaj za domovinu vječno tinja u plemenitim dušama. Rijetko ga gube i oni koji su druge ideale pogazili.

SVIJEST DRUŠTVENOSTI

*Svaki je član zajednice dužan da je svojom dobrotom izgrađuje.

*Žrtve za zajedničko dobro zavrijeđuju svako poštovanje.

*S egoističkim pojedincima, zajednica može samo stradavati.

*Tko razumom ne obuzdava riječ, ili komu se riječ ne pokorava razumu, više škodi nego koristi društvu.

*Kakvi su uzajamni odnosi pojedinaca, takav je i utjecaj društva na pojedince: ili sretan ili koban.

*Teško je oteti se utjecaju okoline, ali nije nemoguće.

*Društvo utječe na pojedince, ali taj utjecaj nije nesavladiv.

*Kad društvo razara duhovna dobra, čovjek je u zajednici slabiji nego da je sam.

*Zajednica ne zatire individualnost. To se događa samo u sistemu autokracije.

*Malo znači zajednica koja se temelji samo na broju članova. Moralnu vrijednost ne čini broj.

*Kolektivni je razvitak znak napretka samo ukoliko se ne izgube individualne vrijednosti.

*Kolektivna misao može donijeti koristi samo, ako nije zatajila savjest zajednice. Ako se skupna savjest potčini nasilju, zajednica gubi dušu i postaje okamenina.

*Kolektiv i zajednica nisu sinonimi. Kolektiv je zbroj, zajednica je rezultat duhovnih veza.

*U brojčano nejakoj zajednici često se rađaju jaki pojedinci.

*Prividne nemogućnosti davaju ne samo pojedincima nego i zajednicama neslućenu snagu.

* Sudbina ne upravlja životom ni pojedinca ni zajednice. Ali neke tijekove razvitka nije moguće preokrenuti po miloj volji.

*U doba demokratskih težnja i raspoloženja sustav vodstva može biti koristan samo ako nije povrijeđeno osobno dostojanstvo čovjeka.

*Napori za unapređenje društva uspijevaju jedino ako nisu zaraženi sebičnim nakanama.

*Nikad se u povijesti nisu tako isticali društveni ciljevi kao u naše doba. Nikad se nije tako olako prelazilo preko prava pojedinaca kao danas.

*Zajednica ima pravo da postoji, ali ne smije progutati pojedinca. Nikakva zajednica ne smije dopustiti da je kakav „nadčovjek" potčini.

*Pojedini teoretičari pitanja društvenog života tako zamagljuju, da neupućene lako dovode u zabludu. Teško im je, čini se, priznati da društvo živi od duha kojim ga hrane pojedinci.

* Individualni se život ne može posve odijeliti od zajednice. Ni pustinjak ne može opstati bez nekakva dodira s njome.

*Zadaća je svakog posredništva da pojedine dijelove drži uz cjelinu, osim u slučaju da je zajednica posve destruktivna.

*Društvo bez auktoriteta tijelo je bez glave.

*Vlast potječe od Boga kao začetnika društvenog poriva u čovjeku. To znači da su apsolutizam i diktatura bez etičkog temelja.

*Isticanje da je narod izvor i nositelj društvene vlasti, samo po sebi nije dovoljno da opravda prevratno rušilaštvo.

*Razumni će građani uložiti sve sile da spriječe svako nasilje rješavajući društvene suprotnosti.

*Napoleon je Bonaparte smatran autokratom. Ali valja priznati, da je ublažio posljedice prevrata i time iskazao uslugu Francuskoj.

*Prevrati često gutaju svoje začetnike i brišu njihove zasluge.

* Zajednicama može uspješno upravljati samo onaj, koji je dovoljno odlučan da provede svoje osnove, i toliko razborit da prevlada vlastitu sebičnost.

* Gdje krv poteče za provedbu društvene preobrazbe, ne može se govoriti o idealizmu, a još manje o uspjehu reformnih pothvata.

*Snaga se velikog duha ne očituje u nadmetanju ni u prijetnjama.

*Ako se pothvati zajednice ograničavaju isključivo na materijalne ciljeve, takva zajednica malo doprinosi napretku čovječanstva.

*Nijedna zajednica neće uspjeti, ako se ogradi od drugih zajednica, misleći da može sama sve.

*Velike ideje preporađaju čovječanstvo, a ono se vrlo često ni ne sjeti njihovih začetnika.

*Kultura će se izroditi, ako se u njezin pojam isključivo unose motivi udobnosti. Ali je blagostanje građana jedan od uvjeta njezina razvitka.

*Materijalni napredak sam po sebi ne čini ljude ni mudrijima ni boljima. Uljudba ih čini naprednijim, a boljima ako etička načela primijene stupnju napretka.

*Laž i zloća rado se maskiraju razmetljivošću izjava. Istina i dobrota vole jednostavnost.

*Neki ističu svijetle staze prošlosti u isto vrijeme dok ih svjesno zaobilaze.

*Ljudsko se društvo temelji na moralu. Ne obazirati se na etičke zasade znači svjesno birati stranputicu.

*Da bi tekovine napretka donijele koristi, treba da ih smiren i častan čovjek primijeni društvu.

*Moralna načela su temelji na kojima se izgrađuje dobro pojedinaca i društva.

ZAJEDNICA GRAĐANA

*Platon je tražio da državom upravljaju najmudriji. Ispravniji je zahtjev da njome upravljaju najbolji, jer i pametan čovjek može biti zao.

*Zazorna je uzrečica: „Država sam ja". No, činjenica je da je država često oličena u snažnoj osobi.

*Država postaje božanstvo kad zavlada totalitarizam. Svaka vrsta etatizma nije daleko od karikature vlasti.

*Ako se država ne smatra ovisnom od Najvišega Zakonodavca, teško će biti obuzdati samovolju vladajućeg sloja.

*Države nestaju i oblici im se mijenjaju. Um, volja i sloboda u čovjeku neće nestati. U tom je smislu pojedinac vrijedniji od države.

*Misao na vječne ciljeve čovjeka najbolje uspostavlja ravnotežu među vladarom i podložnicima.

*Osnovati državu nije lako; teže ju je urediti, a održati u kritičnim časovima najteže.

*Države nisu vječne. Najtrajnije su one, koje su osnovane voljom naroda i koje hrani ljubav građana.

*Kad je građanin u svojoj vlastitoj državi bespravan, bolje je da takva zajednica ne postoji.

*U Sjedinjenim Američkim Državama, gdje su ostvarene velike demokratske slobode, jedan je dan posvećen zahvalnosti prema Darovatelju svakoga dobra. Taj običaj ne smeta nikome, a mnoga srca oplemenjuje.

* Ako se država shvaća samo kao stroj koji usklađuje interese i uklanja nesuglasja, njezina je zadaća svedena na najmanju moguću mjeru.

*Kultura se uklapa u program društva, da bi njegova svrhovitost bila što plemenitija.

*Najuzvišeniju ulogu vrši država kad je pomagač čovjeku da se lakše snalazi u uvjetima ovoga života, kako ne bi osjetio težih smetnja za dostignuće nadnaravnog cilja.

* Kad država zadre u savjest pojedinaca, gubi razlog opstanka.

*Ako država potčinjuje sav život tako da i pojedinčev opstanak smatra koncesijom, prirodni se poredak izvrće. Država postoji radi čovjeka i treba da njemu služi.

* Vladar je nekada bio smatran božanstvom. Golema zabluda. Kad se to na neki način ponavlja u suvremenim uvjetima, uz kršćansko shvaćanje o čovjekovom dostojanstvu i nadnaravnom cilju, ravno je zločinu.

* Moderno se društvo uhvatilo u koštac s rugobom totalitarizma boreći se za posvemašnju demokraciju. U stvari to znači da pobjeđuje duh kojim je kršćanstvo nadahnjivalo minule generacije.

*Kad je država majka, istovjetuje se s domovinom. Ako je maćeha, slična je molohu koji proždire vlastitu djecu.

*Bolje je ako državom upravlja pravednost nego zakon.

*Kolonijalizam je izumro jer se temeljio na izrabljivačkim metodama, a one samo privremeno uspijevaju.

*Imperijalizam se jedva može održavati kraj razvijene svijesti o narodnom suverenitetu, jer svaki narod po prirodnom zakonu ima jednako pravo na slobodu.

* Država s pravom traži pokornost podanika a u krajnoj opasnosti i žrtvu za opće dobro.

*Ako država ima biti samo stražar koji pazi da se ne naruši red među građanima, a ne osjeća dužnost da se zanima za njihov život i da ga unapređuje, uzaludno je nove države uspostavljati i stare održavati.

* Događa se i u državama, koje su vođene zdravim kriterijem, da je sloboda misli, riječi i djelovanja sputana. Zato je preispitivanje savjesti potrebno.

*Kako god neke države žele nadzirati cijeli život podanika, ne uspijevaju, jer se duh ne da tako olako sputati.

*Kad država sprečava čovjeka da slobodno očituje svoju misao, vrijeđa mu dostojanstvo, jer svaki pojedinac ima pravo na izražavanje vlastitog uvjerenja.

*Ako je sloboda neobuzdana, nije sloboda. Pretvara se u tiraniju, koja guši tuđu slobodu.

*Utopistička misao da se uklone ograde među državama i narodima i da se uspostavi jedinstvena država za sve, koja će biti uređena na dogovorima, a ovi na bratstvu i ljubavi, pretpos-

tavlja da se ljudska priroda, ovakva kakva jest i kakva je bila oduvijek, može preokrenuti iz korijena.

*Neostvarive su želje oblikovanje „novog čovjeka". Promašaj je takav zadatak nametati državi. Društvo nema ni moći ni sredstva da to učini.

* Što je viši stupanj moralna savršenstva u čovjeka, to je manje prisilnih mjera u države.

NAROD NJIM SAMIM

*Dobre su strane demokracije tako opipljive, da je suvišno laskati im.

*U demokraciji demos rijetko kada vlada u punom smislu te riječi. On više voli da je vođen nego da vodi. I u Periklovoj je demokraciji više vladao Periklov duh nego narod.

* Ako narod prepusti upravljanje razumnima, pravičnima i nesebičnima, demokracija će se održati; u protivnom će se slučaju neminovno izvitoperiti.

* Ako sposoban vođa popusti hirima mase, demokracija će se pretvoriti u bezvlađe. Ako masa svjesna i zrela, a to je rijetkost, ne može obuzdati prohtjeve vođe, demokracija će se izroditi u samovladanje.

* Zastupnici neobuzdanih slobodarskih načela demokracijom često prekrivaju opasne osobne težnje.

*Himne demokraciji mogu koji put tako djelovati na javnost, da se posve prekriju njezini nedostaci.

*Nedostatke narodnih vladavina ne treba uveličavati. Lako se opažaju i teško osjećaju.

* Demokratski sustavi nisu suvremene tekovine. Srednjo-

vjekovne pučke skupštine onemogućile su mnogu samovolju, i to vrlo demokratskim sredstvima.

*Osobna iživljavanja, nastranosti i prostaštva ne mogu se i ne smiju strpati u okvir demokracije.

*Mnogo je zla počinjeno pod krinkom demokracije. Ali to ne osporava njezinu opravdanost.

* Pokvarenost pojedinaca može onemogućiti demokratska načela. Vrijednost im ipak ne mogu uništiti.

* Sigurnost se javnoga života ne može provesti samim zakonima. Potrebni su svijest i odgoj da je održe.

* Roditeljski je dom prva i najpozvanija škola građanskih vrlina, pa i demokratskog raspoloženja.

*Kad je pravo izražavanja mišljenja nadzirano, sloboda je izigrana.

* Demokracija izbaci gdjekad i nevrijedna čovjeka na površinu. Nije krivnja na njoj, nego na neupućenosti ili zavedenosti onih koji o tome odlučuju.

*Svatko je demokrat kad razumije čovjeka i s njime iskreno suosjeća.

*Demokratizam je ponos i znak zrelosti za narode koji ga već imaju. Za druge je stvar razborita nasljedovanja.

* Demokracija može imati različite oblike: prema tradiciji, političkom razvitku ili ukusu. No, ni u jednom se slučaju ne može demokracijom nazvati zavođenje naroda.

*Suvremenoj monarhiji dopušteno je zadržati nešto od starih aristokratskih navika; suvremenoj republici ništa osim aristokracije duha.

* Kad netko siromašna podrijetla dođe na neki način do novca, pa se pravi aristokratom i zaboravi odakle je potekao, postaje smiješno čudovište.

* Demokratski osjećaj i postupak čini simpatičnim svakoga. Naprotiv nadutost, osobito prema nižima, odbija, naročito ako se temelji na novcu ili na umišljenosti.

* Aristokracija uma i krvi mogu se uskladiti s demokracijom; aristokracija novca jedva; aristokracija vlasti nikad.

*Čvrsta je demokracija, koja se temelji na prošlosti, slaba je ona koja narodne tradicije zaboravlja.

*Zasnovati demokraciju ondje gdje je nikad nije bilo, nije lako. Poteškoća je u pronalaženju oblika koji odgovara mentalitetu nekog naroda.

* Teško je udovoljiti zahtjevima demokratskoga vladanja kad se nešto lomi u svijetu. Tad se nagonski traži čvršća ruka. Sretni su narodi koji održe ravnotežu i bez nje!

*Ako je narod tako nestalan, da ga pri svakoj odluci treba prihvatiti za ruku da ne padne, nije zreo da sam sa sobom upravlja.

*U pravoj je demokraciji narodna zahvalnost i privrženost najviše odlikovanje zaslužnim ljudima.

* Auktoritet se lako izgubi, ako njegov nositelj ne uživa osobni ugled.

*Prevratom se ne stvaraju demokracije. Nasilja su suprotna demokratskom duhu. Zagovornici prevrata ne nastupaju u skladu s iznesenim načelima.

*Ne treba se zavaravati iluzijom da demokracija predstavlja savršenstvo. Idući naraštaji mogu potražiti druge oblike upravljanja, prema zahtjevu vremena i prilika.

*Ako se nedostaci demokratskog sustava ispolje u raspojasanosti, nužno je potražiti druga uređenja ili temeljite izmjene.

SLABOST JAKE RUKE

*U slobodnoj se zemlji diktator ne može pojaviti samo tako da navuče masku dobrote i prevari narod. Obično mu je prva stepenica podlost.

*Dođe li tiranin do vlasti, napustit će je jedino pod prisilom.

*Zbačen tiranin, predstavlja neprestanu opasnost za slobodu.

*Uspješna djela uzurpatora vlasti ne opravdavaju sićušnost diktatorskog mentaliteta.

*Antički su tirani kadikad izveli i nešto veliko. Isto se može kazati i za neke diktatore kasnijih epoha. Suvremeno društvo, viklo demokratskim metodama, od nasilnih vladavina može očekivati samo gaženje osnovnih prava pojedinčevih i društvenih.

*Napoleon je, nema sumnje, imao vrlina. Ali su ga bezgranična samovolja i nezasitno častoljublje konačno srušili.

*Opće dobro nekada zahtijeva da se samodržac ne izazivlje, da bi se izbjegli neželjeni potresi u društvu.

*Borba je proti nasilju poželjna. Ali prečesto poprima oblike koji nisu bili u prvotnoj nakani.

*U despotskom mentalitetu jedva da ima nešto osjećaja za čovjeka.

* Lakše je neku vlast zbaciti, nego nakon nje uspostaviti društveni sklad.

* Ako nakon tiranije ostanu gorke uspomene, ublažuje ih misao da žrtve nisu bile uzaludne.

*Strašno je živjeti pod vladavinom u kojoj se čovjek ne osjeća siguran ni u vlastitoj kući.

*Generacije koje rastu pod nasilnim režimom, ili otupe toliko da im se omrazi život, ili se očeliče za otpor.

*U despotskom mentalitetu jedva da ima nešto osjećaju za čovjeka.

*Odgoj, utjecaj okoline, splet raznih društvenih odnosa oblikuje diktatora. Ali klica njegova postojanja nalazi se u njemu samome.

*Utjecaj religije može ublažiti nasilničke postupke. Ali tiranin znade navući masku religioznosti da prekrije zločin.

*Dok je u čovjeka sebičnosti i bahatosti, teško je zamisliti svijet bez nasilja.

*Ne očituje se tiranija samo u nasilnu nastupu i u silovitom vladanju. Može je biti i ima je i u običnim ljudskim odnosima, pa i u obiteljima.

* Mali okrutnici u svakidašnjim odnosima više ogorče život nego veliki, jer tiranija velikih ne dopre uvijek do pojedinca.

* Društvo neće zbaciti tiraniju, ako njegovi članovi nisu osvjedočeni o njezinoj nepodnošljivosti i štetnosti.

* U sustavu strahovlada uvijek se nađe dovoljno beskarakternih ljudi, koji podrivaju dobre i onemogućuju najkorisnije pothvate.

*Gore je i opasnije ponašanje laskavaca od krutog vladanja samodršca.

*Potkazivanje buja u diktaturi. Ono je i najjače i najopasnije njezino sredstvo.

*Moliti se Bogu, gospodaru života i vlasti, da nas oslobodi strahovlade, etička je obaveza pojedinaca i društva.

* Jezgra je nasilničkog mentaliteta posvemašnje potcjenjivanje čovjeka.

*Tiranija se ne ispoljava jedino u sustavnom gaženju čovjekovih prava; u većini slučajeva ona iskazuje prezir prema Bogu.

*Neka su filozofijska shvaćanja napravila božanstvo od čovjeka. Samodržac to praktički primjenjuje na sebe.

*Povjesna sudbina tiranskih vladavina nije naučila silnike da se igraju opasnim eksplozivom.

*Narodi koji su se rano riješili nasilničkih vladavina, i kasnije im nisu dopustili da pomole glavu, spadaju nedvojbeno u najsvjesnije stanovnike našeg planeta.

*Sretan narod, koji u svome razvitku nije osjetio tiransku vladavinu. Taj se ne mora desetljećima naprezati kako da joj zamete oduran trag.

* Povijesno izlaganje redovito prikazuje tiraniju u lošem svijetlu; istina i pravda zahtijevaju da joj se ponekad priznade i po koje korisno djelo.

*I Krist je sa silnicima imao mnogo neprilika. Dva Heroda su mu ugrožavala život. Nagovorena je masa primorala plašljivog predstavnika najmoćnijeg carstva, da popusti pred njezinom nerazumnom mržnjom i da ga razapne.

*Tiranija je istinu i pravdu uvijek pribijala na križ.

*Kristova riječ „Tko se mača hvata, od mača i pogiba" (Mt 26,52) bezbroj se puta doslovce ispunila.

BEZOBLIČNO LJUDSTVO

*Kad je Krist nahranio mnoštvo, ono je nagrnulo za njim. Ali pravi život, od koga živi viši dio našega bića, nije u kruhu, nego u vjeri i ljubavi.

* Svjetina se vrijeđa, kad je omalovažuju. Ali, nažalost, u njoj je malo razumnog a mnogo osjećajnog razmišljanja.

*Demagozi vrlo lako mijenjaju ćud svjetine: sad je opijaju ljubavlju, sad mržnjom, nekada strahom, a katkada i krvlju.

*Mnoštvo je nezahvalno i prevrtljivo. Često razapinje najnesebičnijeg prijatelja i najpožrtvovanijeg dobročinca, čija plemenita djelatnost za nju čini epohu.

*Ako se za ikakav skup može reći da je zbroj glava, to vrijedi za svjetinu koja ni sama ne zna što hoće.

*Opasno je voditi masu. Jesi li dirnuo u motiv koji ju je pokrenuo, a nisi ga uspio usmjeriti, bit ćeš zdrobljen.

*Opasno je staviti se nezrelom ljudstvu na čelo. Nemoj ni pokušavati, ako nemaš mnogo ljubavi i mnogo razboritosti.

*Masu redovito vodi strast. I ona sama pada pod nerazumnošću vlastitih zahtjeva.

*Svjetina će lako u prevrat. Ne misli da se može ugušiti u vlastitoj krvi.

*Kad demagog uspije, može postati koristan vođa. Ali da to bude, mora znati odbaciti metode mase.

*Nijedan čovjek jaka značaja nije robovao javnom mnijenju. Ali je svjetina redovito podložna ljudima jaka duha.

*Pjesnik je s ogorčenjem izgovorio: „Odi profanum vulgus et arceo". Bez sumnje je duboko osjetio ljudsku nepostojanost. Ali, ta se slabost ne popravlja ni mržnjom ni prezirom.

*Masa je i u našem stoljeću u svojoj biti ista kao i ona koja je vukla kamenje za faraonske piramide, ili ona koju su perzijski silnici doveli u Evropu, da je pustoše ili ona koja je, opijena krvlju urlala u arenama.

*Kad masa nekoga slijepo zavoli, taj može počiniti čuda kakva niko nije očekivao, samo ako je psiholog i organizator (Napoleon Bonaparte).

*Ljudstvu treba oplemeniti razum. Inače, staro će sve srušiti, a novo neće izgraditi.

*Kada se masa opija uvjerenjem da je i nadrasa, gubi mogućnost očitovanja vlastite osobnosti.

*I jak se čovjek izgubi u svjetini. Zato je za svakoga opasno, a za neke i kobno, kad se prepuste njezinoj neobuzdanosti.

*Pljesak mnogih ruku ne smije zaslijepiti. „Hosana" i „raspni" časovita su raspoloženja svjetine.

*Tko podilazi masi zaražen je pokvarenošću.

*U časovima mijenjanja raspoloženja nije se lako oduprijeti svjetini. Ali, tko se povede za njom, lako zataji svoju savjest.

*Značajan čovjek znade sačuvati svoju neovisnost od hirovitosti javnog mnijenja.

*Kad nagovorena masa ustane na velika i pravedna čovjeka, čuvaj se, da proti svoga uvjerenja ne podlegneš bujici njezinih strasti.

*„Massa damnata", rekao je genijalni Augustin za čovječanstvo ranjeno grijehom. Ali, ova riječ vrijedi i za manje dijelove ljudstva, jer kakvoća nije u količini.

*Genij se rađa iz naroda. No, da bi bio genij, mora se izdignuti nad osrednošću, mora se otrgnuti od mase, iako je ona pomogla razvitku njegovih sposobnosti.

*Razumijevanje života i ljudi ne može se nikad postići, ako se zadrži kriterij mase.

*Neki hrvatski pisci upotrebljavaju riječ „gomila" za pojam „masa". Što u fizičkom redu znači gomila, to u društvenim odnosima znači masa.

*I manijaci mogu povesti masu. Tragično je kad umni ljudi prihvate nesređena čovjeka za vođu.

*I pojedinac je često zaražen grubim prohtjevima svjetine.

*Ako je vođa sveo zahtjeve mase na dobro domovine i čovječanstva, treba ga smatrati dobročiniteljem, iako se demagogijom nametnuo općinstvu.

*Premda masa ne stvara ni ideje ni djela, ipak psiholog može s njom postići vanredne učinke, jer je život mase kao nepregledna pučina u kojoj je golema snaga.

*Nježni se osjećaji ne susreću, još manje zadržavaju u bezosjećajnom ljudstvu. Ono ih jedino može opoganiti.

*Sila može masu obuzdati, ali je teško može popraviti. Samo plemenita nesebičnost kadra ju je urazumiti.

*Kad bi se život ljudske zajednice ravnao po istim načelima kao i život svjetine, svijet bi izgledao kao zvjerinjak bez krotitelja.

*Svjetina nije nikad sama po sebi izvela nikakvo veliko djelo. Ali je doprinijela korjenitim promjenama društva.

*Pojedinci u hrvanju s masom ostaju pobjednici samo ako posjeduju toliku moć koliku ona ne može steći.

*Prevrati, bilo da izvrše negativnu ili pozitivnu ulogu, uvijek pročiste zrak usprkos pustoši, što ih ostavljaju za sobom.

*Ako pokvarenost uđe u pore javnog života, svjetinu neće biti moguće obuzdati.

*Ni vrijeme ne popravlja masu. Može samo rasplinuti njezine težnje i ukrotiti joj strasti.

*Na svjesna čovjeka masa nema utjecaja. Može ga ipak imati neizravno, ukoliko prisili pametne, da se navrijeme povuku u sebe.

*Da veliki pokreti donesu trajnije plodove, nije dosta ovladati srcem naroda; treba mu osvojiti i misao. Demagogija djeluje u prvom redu na osjećaj. Zato se i veliki pokreti brzo rasplinu, ako ih ne vodi jaka ruka.

Kotor 1986.
Izdaje i odgovara: Ivo Gugić, biskup
Za izdavača: „Vrelo života" - Sarajevo 1986.
Tisak: „Plamen" Slavonski Brod

Naklada — 1000 komada